

*I.A. YUR'ЄVA***ЦИФРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ І МЕТОДИКИ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ**

В сучасних економічних умовах податки є одним з головних джерел наповнення державних фондів коштів, що необхідні для забезпечення соціального та економічного добробуту держави і суспільства. На жаль ухиляння від сплати податків, агресивне податкове планування та недотримання податкового законодавства мають масовий характер. Це, у свою чергу, впливає на якість і доступність державних програм. Невиконання зобов'язань підриває справедливість податкової системи, оскільки ті, хто не сплачує свою належну частку, перекладають тягар на інших платників податків. Так само бізнес, який не сплачує свою частку, має несправедливу конкурентну перевагу над підприємствами, які дотримуються закону. З огляду розвитку інформаційних технологій, їх вплив на ринки та економіку, а також зважаючи на виклики, що постали перед податковими органами та платниками податків в умовах поширення пандемії, воєнного стану ще гостріше постало питання перетворення системи адміністрування податків з метою її ефективної реалізації. Як наслідок, існує тренд на глобальну цифровізацію податкової інформації, впровадження нових технологій для здійснення податкового адміністрування. Посилення дотримання податкового законодавства та збір достатніх доходів є необхідною умовою для наповнення державного бюджету та забезпечення суспільних потреб. Саме тому податкові органи здійснюють цифрову трансформацію та автоматизацію своїх систем. Впровадження технологій може забезпечити успішні та стійкі податкові реформи, забезпечити належне оподаткування цифрової економіки та зменшити перешкоди на шляху платників податків до дотримання вимог законодавства. Сучасні виклики призвели до буму використання цифрових технологій в державному урядованні та зробила особливо актуальним їх впровадження при здійсненні податкових процедур.

Ключові слова: цифрове забезпечення; організація; методика; програма; система; перевірки; управління; ефективність; підприємство; податки; оподаткування; фінансова безпека; криза; бізнес; планування; фінанси; класифікація; інформація; штучний інтелект; проблема; економіка; керівник; технологія; моніторинг; заходи; ресурси; законодавство; ринок; сфера; діджиталізація

*I.A. YURYEVA***DIGITAL SUPPORT OF THE ORGANISATION AND METHODOLOGY OF THE TAX AUDITS AS A FACTOR OF THE FINANCIAL SECURITY**

In modern economic conditions, taxes are one of the main sources of filling state funds, which are necessary to ensure the social and economic well-being of the state and society. Unfortunately, tax evasion, aggressive tax planning and non-compliance with tax laws are widespread. This, in turn, affects the quality and accessibility of government programmes. Non-compliance undermines the fairness of the tax system, as those who do not pay their fair share shift the burden to other taxpayers. Non-compliance undermines the fairness of the tax system because those who do not pay their proper portion shift the burden to other taxpayers. In the same way, businesses that do not pay their proper portion have an unfair competitive advantage over businesses that comply with the law. From a review of the development of information technology, its impact on markets and the economy, and taking into account the challenges that have emerged for tax authorities and taxpayers in the context of the spread of pandemic, war state, the issue of transforming the tax administration system in order to implement it effectively has become even more acute. As a consequence, there is a trend towards global digitalisation of tax information, introduction of new technologies for tax administration. Strengthening compliance with tax legislation and collection of sufficient revenues is a prerequisite for filling the state budget and ensuring public needs. This is why tax authorities are digitally transforming and automating their systems. The implementation of technology can ensure successful and sustainable tax reforms, ensure proper taxation of the digital economy and reduce compliance obstacles for taxpayers. Today's challenges have led to a boom in the use of digital technologies in public administration and made it particularly relevant to implement them in tax procedures.

Keywords: digital support; organization; methodology; programmer; system; checks; management; efficiency; enterprise; taxes; taxation; financial security; crisis; business; planning; finance; classification; information; artificial intelligence; problem; economy; manager; technology; monitoring; measures; resources; legislation; market; sphere; digitalization

Вступ. Сучасний світ зазнає серйозних змін, серед яких цифрові технології є важливою змінною. Такі технології, як Інтернет, великі дані, хмарні обчислення, штучний інтелект і блокчейн, прискорюють інновації та все більше інтегруються в усі сфери економічного розвитку. Оподаткування відіграє фундаментальну, опорну та гарантійну роль у національному управлінні, а податкова робота глибоко інтегрована в усі аспекти економіки та суспільства. Щоб адаптуватися до нового витка технологічної революції, сприяння цифровій трансформації стало основною тенденцією у податковій сфері. Для багатьох податкових органів покращення дотримання податкового законодавства є необхідним для фінансування суспільних благ і послуг. Ось чому податкові служби трансформують і автоматизують свої системи. Запровадження технологій може зробити податкову реформу успішною та стійкою, забезпечити належне оподаткування цифрової економіки та зменшити перешкоди для дотримання законодавства.

Постановка завдання. Дослідити досвід впровадження цифрового забезпечення та організацію методики податкових перевірок як чинник фінансової безпеки.

Аналіз стану питання. Питання теми дослідженні вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких, досить глибоко визначені основний теоретичні поняття системи оподаткування, податкового контролю, видів податкових перевірок, фінансової безпеки, що вимагає інтегрування функцій, форм і методів роботи при організації та методиці податкових перевірок, удосконалювання застосованих цифрових технологій.

Аналіз основних досягнень і літератури. Питання застосування цифрових технологій при організації податкових перевірок задля забезпечення фінансової безпеки знаходять все ширшого висвітлення у вітчизняних та закордонних наукових публікаціях. Серед них вагоме місце займають публікації, щодо ролі цифровізації у забезпечення організації податкових перевірок у фінансових відносинах. Сучасне розуміння

питання і вагоме місце займають публікації, щодо ролі цифровізації у забезпеченні фінансової безпеки при організації і методики податкових перевірок досліджували вітчизняні та закордонні вчені: М. Дубина, О. Попело, О. Тарасенко Л. Горбата, С. Єсімов, В. Бондаренко Г. Терещук, П. Латковський, А. Дем'янюк, М. Робинсон та низка інших

Існуючі методи розв'язання задачі.

Методологічною основою дослідження цифрових технологій в організації податкових перевірок як чинника фінансової безпеки є загально науковий, об'єднаний, синергетичний підхід, системний підхід, діалектичний метод пізнання безпекових заходів і процесів цифровізації з використанням економічних, інформаційно-комунікаційних методів.

Мета роботи. Головною метою є дослідження основ забезпечення організації методики податкових перевірок як чинника фінансової безпеки.

Постановка задачі. За відсутністю правових норм і законів завжди існує вірогідність прояву небезпек, в тому числі у фінансовій сфері. Недостатність знань і нестача методологічно опрацьованих наукою й освітою обґрунтувань в цифровому забезпеченні організації і методиці податкових перевірок вимагає дослідити основні поняття об'єкту дослідження.

Нововведення з точки зору диджиталізації процесу оподаткування вимагає формування певних уявлень для роботи з організації методики податкових перевірок.

Результати дослідження. Цифрові технології, які останнім часом стали невід'ємною частиною життя суспільства, знаходять все більшого поширення і в сфері оподаткування та фінансових відносин на різних рівнях – від державного до місцевого, роблячи їх відкритими та прозорими для широкого кола зацікавлених осіб. Особливо це стосується податкового процесу, діяльності податкових органів, системи розподілу та використання коштів на державному та місцевому рівнях, де зазначено, що до кінця 2023 року фіскальне відомство має повністю перейти на електронні сервіси. А українці – отримати так звану податкову у смартфоні, яка, як вважають ініціатори Е-реформи, має мінімізувати особисті контакти платників податків із працівниками Державної податкової служби та забезпечити легкий і прозорий сервіс податкового адміністрування.

Передбачається також, що після діджиталізації податківці вже не матимуть жодних підстав для виїзних перевірок, якщо декларація перед подачею пройшла онлайн-перевірку в базі даних ДПС, а платник виявив усі ризики і виправив їх.

Відповідно до Податкового Кодексу України [1], важливу роль відіграє діджиталізація у механізмі проведення документальних планових перевірок, оскільки їх план-графік оприлюднюють на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, не пізніше останнього числа місяця, у якому було затверджено такий план-графік.

При цьому платник податків повинен бути повідомлений про перевірку не пізніше ніж за 10 днів до її початку шляхом відправки йому поштою рекомендованим листом із повідомленням копію наказу органу Державної податкової служби про призначення

перевірки. Також ці документи можуть бути направлені в електронній формі через електронний кабінет платника податків, якщо платник податків подає звітність в електронному вигляді та пройшов електронну ідентифікацію онлайн в електронному кабінеті.

Також вплив цифровізації можуть відчувати камеральні перевірки, оскільки їх планується автоматизувати – впровадити відображення в кабінеті платника всіх критеріїв ризиковості бізнесу та попередження чи нагадування про можливі порушення замість штрафів.

У 2017 Міністерство фінансів і Державна податкова служба вже розробили алгоритм автоматизації камеральних перевірок шляхом створення уніфікованої методології, яка використовуватиметься в усіх областях на рівні програмного продукту та в автоматичному режимі оброблятиме звітність і декларації [3].

З використанням такого алгоритму можна значно пришвидшити процес перевірки декларацій та звітності. Завдяки автоматизації камеральних перевірок, тобто використанню розробленого алгоритму, можна значно прискорити роботу Державної податкової служби. Наприклад, час на перевірку звітності щодо податку на прибуток зменшиться на сімдесят п'ять відсотків.

Більш того, це значно зменшує ручне втручання у процес перевірок, а відповідно зменшує корупційні ризики. В свою чергу, платник податків чітко розумітиме за якими критеріями проводяться камеральні перевірки в Державній податковій службі, адже критерії будуть однакові для всіх. У довгостроковій перспективі, камеральні перевірки планується ввести в Електронний кабінет платника. Тобто платник податків зможе зразу оперативного отримувати інформацію стосовно заповненої декларації онлайн.

Окремо слід виділити документальну невізну позапланову електронну перевірку, що проводиться на підставі заяви, поданої платником податків з незначним ступенем ризику до контролюючого органу, в якому він перебуває на податковому обліку. Вона може здійснюватися для платників податків, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, суб'єктів мікро-, малого, середнього підприємництва та інших платників податків. Заява подається керівником або уповноваженим представником платника податків за десять календарних днів до очікуваного початку проведення електронної перевірки.

Платник податків у заяві обов'язково зазначає податкові періоди, що підлягають перевірці, систему оподаткування, яка застосовується, перелік податків, які будуть перевірятися, та ведення в електронному вигляді бухгалтерського обліку та первинних документів. За результатами електронної перевірки складається довідка у двох примірниках. Довідка електронної перевірки після її реєстрації вручається особисто платникові податків або його законним представникам для ознайомлення та підписання протягом п'яти робочих днів з дня вручення.

Електронні податкові перевірки спрямовані мінімізувати втручання в діяльність господарюючих суб'єктів. Їх зміст полягає у здійсненні документальної перевірки в електронному вигляді без контакту робітника податкової служби і платника податку.

Платник податків, що здійснює господарську діяльність, здійснюючи облік в електронному вигляді,

веде Журнал обліку господарських операцій, тобто реєстри, за допомогою яких обліковують операції з руху матеріальних цінностей та грошових засобів. Він може подати цей журнал в електронному вигляді до органу податкової служби, де за допомогою відповідного програмного забезпечення перевіряється правильність складання поданої податкової декларації щодо сплати податків з результатів проведених господарських операцій. На підставі такого аналізу робиться висновок щодо правильності декларування сум до сплати. Після цього платник податків має право подати уточнену податкову декларацію та виправити помилки, виявлені в результаті здійснення електронної перевірки. Під час таких перевірок передбачено спеціальні засоби захисту, які унеможливають отримання цієї інформації третіми особами. Одним з відчутних негативних наслідків коронакризи для України стало підвищення рівня тінізації економіки. За оцінкою Державної податкової служби, втрати України від застосування схем з ухилення (мінімізації) сплати податків у 2020 р. склали близько 7,7 млрд дол. США (або 208 млрд грн). Серед найпоширеніших схем: зарплата в «конвертах», діяльність «скруток» і конвертаційних центрів, офшори, нелегальний обіг підкацизних товарів, збитки державних підприємств. За оцінкою Держмитслужби, втрати бюджету на її напрямку складають 100 – 150 млрд грн щорічно. Причому, в «тіні» працює 91 % усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Разом з тим, поширення в період коронакризи цифрових інструментів податкового адміністрування та контролю створює нові можливості для протидії тінізації економіки та пов'язаним із нею корупційним ризикам. Зокрема, як найбільші здобутками цифровізації Державної податкової служби та Державної митної служби у період карантину, обумовленого пандемією COVID-19, слід відзначити:

- імплементований оновлений порядок зупинення реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних, що зменшило обсяги фіктивного податкового кредиту з ПДВ;

- запроваджені програмні реєстратори розрахункових операцій;

- розширену кількість наборів відкритих даних, зокрема фінансової звітності підприємств та знеособлених даних митних декларацій (останнє - на виконання Указу Президента України від 09.07.2019 р. № 505/2019);

- запроваджений єдиний рахунок для сплати податків;

- запроваджений об'єднаний звіт з ЄСВ, ПДФО та

- військового збору;

- запроваджений чат-бот «InfoTAX» у месенджерах Telegram та Viber;

- відкриття двох аналітичних порталів – Показники зовнішньої торгівлі України та Податкової карти України;

- розпочатий етап національного застосування режиму спільного транзиту через систему NCTS, яка об'єднує 35 європейських країн-членів ЄС, ЄАВТ, Туреччину, Північну Македонію та Сербію;

- запроваджений інститут авторизованого економічного оператора;

- інтегровані податкові сервіси з порталом / мобільним додатком «Дія».

Сучасні тенденції впровадження цифрових інструментів податкового адміністрування включають в себе створення веб-порталів для надання електронних послуг, впровадження електронного чеку, використання автоматизації та аналізу даних за для підвищення ефективності податкового контролю, запровадження практики використання «попередніх» податкових декларацій.

Так, відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 365-р, схвалено пріоритетні напрями та завдання (проекти) цифрової трансформації на період до 2023 року, серед яких:

- запровадження електронних послуг з державної реєстрації потужностей операторів ринку та проведення експертиз, видачі електронних сертифікатів та дозволів, створення/модернізації інформаційних систем автоматизації роботи фіто- та ветеринарних лабораторій, контролю за інфекціями, запровадження інтерактивної публічної системи з доступом до інформації про вимоги безпеки до харчових продуктів та доступ до зовнішнього ринку;

- запровадження електронної звітності для державних підприємств, автоматизація збору інформації про діяльність державних підприємств, включаючи фінансову інформацію, та формування відповідних аналітичних матеріалів;

- забезпечення електронної взаємодії між розпорядниками бюджетних коштів у процесі планування бюджету, створення інформаційної системи планування та виконання бюджету;

- забезпечення електронної взаємодії між місцевими фінансовими органами, автоматизація взаємодії між Казначейством та ДПС з питань виконання місцевих бюджетів та сплати податків у розрізі платників;

- створення інформаційної системи електронного адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв за допомогою марки акцизного податку, включаючи можливість генерування на кожній марці акцизного податку нанесення на товар QR-коду, відстеження руху та продажу таких товарів, створення можливості проведення перевірки покупцями справжності товарів з функцією повідомлення про порушення. Запровадження електронної системи відстеження руху тютюнових виробів з нанесенням на кожну пачку сигарет унікального ідентифікатора відповідно до Директиви 2014/40/ЄС;

- модернізація та розвиток інформаційної системи для збору, зберігання, використання даних реєстраторів розрахункових операцій та програмних реєстраторів розрахункових операцій (у тому числі електронних копій розрахункових документів та фіскальних звітних чеків, створених реєстраторами розрахункових операцій та програмними реєстраторами розрахункових операцій), перевірки справжності та достовірності розрахункових документів, розвиток безоплатного програмного забезпечення реєстраторів розрахункових операцій;

- оновлення електронних послуг кабінету платника податків на базі Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, автоматизація функцій, пов'язаних з моніторингом результативності розгляду судами

податкових спорів, проведенням податкових перевірок, прийняттям, зберіганням та обміном інформацією за міжнародними стандартами обміну фінансовою інформацією (CRS та СbC), роботою територіальних підрозділів (автоматизоване робоче місце), формуванням архіву електронних документів;

- забезпечення електронної взаємодії між суб'єктами системи фінансового моніторингу (суб'єктами первинного фінансового моніторингу, суб'єктами державного фінансового моніторингу, правоохоронними та іншими державними органами), а також удосконалення проведення операційного та стратегічного аналізу;

- створення єдиної електронної бази даних, забезпечення обміну інформацією між підприємствами, установами і організаціями, що належать до сфери управління Мінфіну;

- автоматизація робочого місця ревізора/аудитора з можливостями дистанційного управління (доступу, функціонування);

- забезпечення підготовки електронної звітності, аналітичних інструментів для підтримки прийняття управлінських рішень, створення інструментів з інтерфейсом користувача для автоматизації дослідження відібраних на транзакційних індикаторах високоризикових закупівель.

Таким чином, можемо говорити про ефективне започаткування введення у практику міжнародного досвіду цифровізації податкових перевірок для подальшого економічного розвитку держави, наповнення бюджету, підняття рівня довіри громадян до податкових органів тощо.

Висновки. Цифровізація полегшує повсякденну роботу державних відомств, оскільки зменшує адміністративний тягар і дає чиновникам більше часу, щоб зосередитися на діяльності податкового реформування. Крім того, цифровізація дозволяє податковим органам оптимізувати процеси та зменшити навантаження на платників податків щодо дотримання законодавства. впровадження діджиталізації в Україні проходить успішно. З нових векторів податково-просторових трансформацій формується комплекс новітніх цифрових податкових інструментів, спеціальних засобів та заходів податкового контролю. Протягом тривалого часу діяльність контролюючих органів була спрямована на виявлення порушень, що вже були скоєні, не враховувала можливості виникнення порушень через нерозуміння складної системи оподаткування платником. Система не робила акценту на проведення роботи з запобігання виникненню порушень, роблячи ставку на те, що загроза настання відповідальності утримає суб'єктів оподаткування як від умисного шахрайства, уникнення та ухилення від сплати податків, так і від випадкових

помилки. Подібна практика лише поглиблювала недовіру до контролюючих органів серед громадян та створювала умови для розвитку бізнесу в «тіньовому» секторі економіки.

В умовах сьогодення Державна податкова служба налаштована максимально допомогти платникам шляхом впровадження у свою діяльність. Це надає можливість простого та зручного звітування та сплати податків, якісний податковий сервіс, ефективне адміністрування податків та більш структуроване проведення податкових перевірок. Як показує зарубіжна практика реалізації податкової політики, саме держави з високим рівнем довіри громадськості до контролюючих органів відрізняються відповідним високим рівнем податкової свідомості серед платників податків. Саме тому важливою є побудова двостороннього державно-приватного партнерства яке і має на меті цифровізація оподаткування та податкового контролю. Побудова якісного, клієнтоспрямованого, сервісу надання послуг платникам податків на всіх етапах взаємовідносин, вдосконалення інформаційних ресурсів, підвищення рівня їх прозорості та доступності, осучаснення податкових технологій, розширення бази інформаційно-аналітичного забезпечення, впровадження нових методів і технологій податкового контролю в майбутньому стане запорукою розвитку стабільно зростаючої економіки держави.

Із запровадженням постійних змін у сфері оподаткування та, відповідно, податкових перевірок, з метою підвищення рівня їх цифровізації, така система може стати більш ефективною у майбутньому.

Список літератури

1. Податковий кодекс України від 02.12.10 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.12 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. Цифровізація економіки як фактор економічного зростання: колективна монографія / за заг. ред. О. Л. Гальцової. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 260 с.

References (transliterated)

1. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.10 r. № 2755-VI [Elektronnyi resurs] – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Mytnyi kodeks Ukrainy № 4495-VI vid 13.03.12 r. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. O. L. Haltsova Tsyfrovizatsiia ekonomiky yak faktor ekonomichnoho zrostantia [Digitalisation of the economy as a factor of economic growth] Tsyfrovizatsiia ekonomiky yak faktor ekonomichnoho zrostantia kol.monografiya za red O. L. Haltsovoi. - Kherson: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2021 – p. pp. 260

Надійшла (received) 22.09.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Юр'єва Ірина Анатоліївна (Yuryeva Irina Anatolievna) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри обліку і фінансів; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8159-7763>; Iryna.Yurieva@khpi.edu.ua